

УДК 821.162.1-31.09

DOI: 10.31891/2415-7929-2019-19-16

ОЛІЙНИК Л. В.

Хмельницького національного університету

ЯНУШ-ЛЕОН ВИШНЕВСЬКИЙ-РОМАНІСТ: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ МАНЕРИ

У статті розглянуто творчість польського автора Януша-Леона Вишневського та вказано на особливості його творчої манери. Зокрема зазначено, що творчість письменника у сучасній європейській романістиці є непересічним явищем. Вона характеризується тематичним багатством, зверненням як до традиційних для літератури тем, так і до проблем сучасності. Крім того, відзначено, що Я. Вишневський є знавцем людської психології загалом та жіночої зокрема.

Ключові слова: сучасна література, постмодернізм, творча манера, жанр, роман, оповідання, тематика, образи.

OLIYNYK L.

Khmelnitsky National University

YANUSH-LEON VYSHNEVSKY-NOVELIST: FEATURES OF THE CREATIVE MANNER

The article considers the work of Polish author Janusz-Leon Wisniewski. The peculiarities of his creative manner are indicated. It is noted that the work of the writer in modern European novels is an extraordinary phenomenon.

It is characterized by thematic richness, appeal to both traditional topics for literature and contemporary problems. In addition, it is noted that J. Vyshnevsky is an expert on human psychology in general and women's psychology in particular.

At the beginning of the XXI century, a new name appeared in Polish literature - Janusz Leon Wisniewski - Doctor of Informatics and Chemistry, the most popular writer in modern Poland. He is responsible for developing software in the chemical industry. J. Vyshnevsky is a co-author of the first computer software product in the world, based on the automatic creation of systematic names of organic compounds based on their structural formulas. The author's unique artistic world was presented for Polish and world literature in the first novel "Loneliness in the Network", later in small narrative genres and other examples of great prose. The works amaze modern readers with candid pictures of events, psychologism of the image of the characters, current topics of today. J. Vyshnevsky is the author of 22 books, the most famous of which are "Loneliness on the Net" ("S @ motność w sieci"), "Martyna", "Bikini", "Why do you need men?" ("Czy mężczyźni są światu potrzebne?"), "On Facebook with my son" ("On Facebook with my son"), "Love and other dissonances" ("Czułość oraz inne części elementarne").

J. Vyshnevsky does not describe fictional events. His works focus on the real image of reality. The main creative credo of the writer is the true reproduction of the present. He does not depict reality, but analyzes the circumstances of life. Emotions and real stories are always present in the writer's works. That is why it is easy for the reader to accept, believe and pass the story through his mind.

The author skillfully describes the world of feelings, focuses on the concept of "woman". It is female images that create the center of the semantic structure of novels, short stories, short stories of the writer. In the works of J. Vyshnevsky it is openly said that he makes his wife, mother, sister, daughter, mistress happy, and destroys their hearts and souls, takes away the desire to live.

Keywords: modern literature, postmodernism, creative style, genre, novel, short stories, themes, images.

Сьогодні у світовій літературі одним із найпоширеніших жанрів залишається, починаючи ще з XVII ст., роман. Автори звертаються до цього жанру, бо складна композиція, широкий хронотоп, розгалужена образна система дозволяють зобразити еволюцію/деградацію персонажів, різносторонньо представити реальність або уявну дійсність, зосереджуючи увагу на важливих проблемах людського життя, крім того, автор має можливість висловити власне ставлення до описаних подій та героїв, продемонструвати свою художню модель світу. За тривалий час розвитку роман видозмінювався як на рівні форми, так і на рівні змісту.

Змістова структура роману була предметом дослідження багатьох філологів – і лінгвістів, і літературознавців. Проте науковці переважно зверталися до класичної спадщини, оминаючи сучасну, яку до сьогодні не описано належним чином.

На початку XXI ст. у польській літературі з'явилося нове ім'я – Януш Леон Вишневський – доктор інформатики, якому належить розробка програмного забезпечення в хімічній галузі (він є співавтором першого комп'ютерного програмного продукту в світі, в основі якого автоматичне створення систематичних назв органічних сполук на основі їх структурних формул), найпопулярніший письменник сучасної Польщі. Унікальний художній світ автора було представлено для польської та світової літератур вже у першому романі «Самотність у мережі», згодом малими оповідними жанрами та іншими зразками великої прози, що вражають сучасних читачів відвертими картинками подій, psychologizмом зображення персонажів, актуальними темами сьогодення. Я. Вишневський є автором 22 книг, найвідоміші з них «Самотність у мережі» («S@motność w sieci»), «Мартина» («Martyna»), «Бікіні» («Bikini»), «Навіщо потрібні чоловіки?» («Czy mężczyźni są światu potrzebni?»), «На Фейсбуці з сином» («Na fejsie z moim synem»), «Кохання та інші дисонанси» («Czułość oraz inne części elementarne») [1].

Я. Вишневський не вдається до опису вигаданих подій, у його творах основну увагу зосереджено на реальному зображенні дійсності. Основне творче кредо письменника – правдиве відтворення сьогодення, не змалювання, а аналіз життєвих обставин.

Розповідаючи про написання творів, автор зазначає, що досить ретельно, як і до написання наукової статті, готується до роботи над текстом книги [2]. Роками обчислює він час, проведений в бібліотеках. При цьому відводить місце і випадковим зовнішнім чинникам: «є схема», повідомляє Януш Вишневський, «але я не знаю, що саме вийде» [2].

У його творах завжди присутні емоції і реальні історії. Напевно, саме тому читачеві легко прийняти, повірити і пропустити через свою свідомість усе, що викладено у тексті.

Я. Вишневський відзначає: «Так, у моїх книжках жінки й справді кращі за чоловіків. Бо я вважаю (нехай пробачить мені сильна половина), що жінки – це краща частина людства. Природа наділила їх кращою хімією, не давши їм стільки тестостерону, відповідального за агресію і полігамію, а обдарувала окситоцином – прекрасним гормоном, який біохіміки пов'язують із будовою суспільних зв'язків і вірністю. А чоловіків я описую такими, якими вони є. Дехто навіть вважає, що в книзі «Навіщо потрібні чоловіки?», яка свого часу наробила багато галасу, я розкриваю над ними рятівну парасольку. І мають рацію. Крім того, жінки, які більш емоційно висловлюють свої думки і так само емоційно переживають, – кращі для мене співрозмовники, ніж чоловіки. Можливо, через те, що я довгий час мав дефіцит спілкування з жінками. У школі, де вчився, їх не було. Потім в університеті, де опановував професію хіміка, навчалося лише сім дівчат із 47 студентів» [3].

Автор зізнається, що коли творить, не прагне «зробити так, щоб хтось був задоволений», просто пише «свою» книгу, і доки вона не закінчена, думка інших його не цікавить. Він нікому не показує незакінчений текст, хіба що окремі фрагменти, де йдеться про наукові факти, і лише в тих випадках, коли хоче порадитися з колегами. Першим повний текст читає редактор.

Я. Вишневський не приховує, що написання книг – не основний для нього заробіток, і радіє з цього. «Я не повинен писати для того, щоб жити. Писання книг – це не робота для мене, а важливий процес. Роботі я віддаю 70 % свого часу, а 30 %, що залишилися, – написанню книг. Пишу вечорами, іноді до третьої години ночі, і ще на вихідних» [4].

Письменник зауважує: «Мені цікавіше писати про жінок. Я часто спілкуюся з феміністками, і виходить, що ми сваримося, оскільки вони вважають, що жінки рівні чоловікам, а я – що жінки набагато кращі» [5].

Митець зазначає, що йому набагато цікавіше спілкуватися з жінками. Чоловіки говорять в основному про роботу, спорт і машини, вони дуже рідко діляться своїми емоціями. У чоловіків проблеми стосовно вираження емоцій, адже вони мають бути сильними, тому все тримають в собі.

«Я пишу не просто про жінок, я пишу про кохання жінок і чоловіків. Любов, якої багато в чому позбавлено моє власне життя. Я учений, і я самотній. Моє життя проходить на роботі, якій я віддаю увесь свій час. Але коли приходжу додому, я пишу про те, що мені цікаво і чого не вистачає, про – любов» [2].

Коли Я. Вишневський ставить крапку у книзі, для нього це смуток. Адже він нерозривно зв'язаний зі своїми героями. Це, як дитина, котра народилася і яку треба віддати. З іншого боку, це щастя: «Коли пишеш, існує нав'язлива ідея і весь час про неї думаєш, а хочеться закінчити і вже не думати» [5].

Можна відзначити, що в усіх творах письменник описує нещасливе кохання. На думку автора, «нещастя для літератури цікаве», «усі кохання, які не забуваються, нещасливі» [6]. Саме про цей бік життя він найчастіше розповідає у своїх книгах.

Перший роман «Самотність у мережі» («S@motność w Sieci»), що став відразу бестселером, був написаний для самого себе: «Я відчував непереборну печаль та емоційну порожнечу, які стали причиною для написання цієї книги. Можна було піти до психолога або написати книгу. Вибрав вдруге. Це було дешевше, – з іронією розповідає автор. – Я пишу завжди для себе. Читач мене цікавить згодом, коли чекаю від нього реакції» [2].

У 2002 році світ побачила перша збірка оповідань Я. Вишневського – «Коханка» («Kochanka»). Книга містить 6 історій: «Синдром прокляття Ундини», «Anorexia Nervosa» – розповідь про Адріанну, яка втратила зі смертю коханого сенс власного існування; «Коханка» – історія про жінку, що зустрічається з одруженим чоловіком, про всі її емоції і переживання, про підпорядкування коханій людині; «Ніч після одруження» – твір про Магду Геббельс та її роздуми, пов'язані з одруженням Адольфа Гітлера і Єви Браун; «Менопауза» – оповідання про жінку, що не бажає миритися із старістю; «Замкнутий цикл» – як стверджує письменник, новела, навіяна спогадами про матроське життя [3].

У 2003 році побачила світ збірка оповідань «Мартина» («Martyna»), котра, за словами Я. Вишневського, містить «те, що понад усе люди шукають в белетристиці: розповідь про любов тут і зараз, справжню дружбу, моральний вибір, гріх, самотність, відносність істини, сенс життя і щастя, яке ми часто шукаємо дуже далеко, але яке постійно поряд з нами і терпляче чекає, поки ми помітимо його і протягнемо до нього руку» [1].

2004 року Я. Вишневський пише другий роман – «Повторення долі» («Los powtórzone»), у якому розповідається про історію двох людей. Це твір, що розкриває значення таких концептів, як «самовідданість» і «жертвність», «любов» і «самотність». На першому плані тема сім'ї – її значимість в житті кожної людини. Випадкові зв'язки, випадкові знайомі, випадковий успіх, на думку автора, не можуть її зруйнувати.

У 2007 році з'являється збірка міркувань «Навіщо потрібні чоловіки?» («Czy mężczyźni są światu potrzebni?»). У цій книзі публіцистики автор ставить під сумнів стереотипи, спростовує думки, досліджує і відкриває нове про сильну половину людства. Це спроба пов'язати наукову теорію і «голос» серця, тим, що доведено, і тим, що відчуте [4].

У 2008 році Я. Вишневський випускає ще одну збірку оповідань – «Ліжко» («Łóżko»), що складається з п'яти розповідей та інтерв'ю із самим автором. «Аритмія» – роздуми жінки, що втратила коханого внаслідок лікарської помилки, про те, що любов єднає два життя в одне ціле. «Ліжко» («Łóżko») – історія Ганни, її любові і самотності, утвердження, що в кожній людині є право на кохання, право його випробувати. «Про брехню» – опис любові, де об'єкти – машини; «Рейтинг емоцій» – новела про зраду і помсту; «Тест» – твір - оповідь про двох людей, про ставлення до ВІЛ – інфікованої особи, що є перевіркою сили любові, яка може здолати все.

У цьому ж році Я. Вишневський публікує «Молекули емоцій» («Molekuły emocji») – збірку оповідань про людські драми, любов і страждання. Це картина про те, що глибоко приховано, найхворобливіше, найважливіше.

У 2008 році виходить збірка новел «Сцени з життя за стіною» («Sceny z życia za ścianą»), всі історії якої про любов і ненависть, зраду і розчарування, терпіння і надії, про те, що почуття можуть прикрашати або спотворювати життя людини.

У 2009 році з'являється книга «Інтимна теорія відносності» («Bajkoterapia»), в якій письменник намагається довести, що перш ніж засуджувати людину, варто спробувати її зрозуміти – в цьому й полягає ідея твору.

Того ж року Я. Вишневський пробує себе у співавторстві і видає разом з Малгожатою Домагалик (відома польська журналістка і телеведуча, головний редактор жіночого журналу «Panі»), книгу «188 днів і ночей» («188 dni i nocy»). Герої пишуть одне одному листи електронною поштою. Коментуючи життя за вікном, обговорюють безліч тем, вона – войовнича феміністка, він – чоловік, котрий возвеличує жінок. Автор зачіпає теми любові, Бога, вірності, вічної молодості, пластичної хірургії, віагри, порнографії, літератури, музики [7, с. 339].

Також Я. Вишневський у цьому ж році написав казку для дорослих «Марцелінка» («Marcelinka»). Головною героїнею є ще ненароджена дівчинка Марцелінка, яка знаходиться в утробі матері, подумки мандрує Всесвітом, обирає для власного народження найкраще місце. Досліджуючи найвіддаленіші куточки Всесвіту, дівчинка розуміє, що їй буде добре тільки поруч зі своєю матір'ю.

У цьому році з'являється роман «Бікіні» («Bikini»). Це історія любові німки і американця, що відбувалася наприкінці Другої світової війни. Головна героїня роману – Ганна – розумна, красива, добре володіє англійською, мріє про кар'єру фотографа, проте всі сподівання руйнує війна.

Нова книга у співавторстві з А. Домагалик «Між рядків» («Między wierszami») – це діалог двох людей про любов і шлюб, зраду і вірність, афродизіаки й алергію, про Доріс Лессінг і Габрієля Гарсію Маркеса, Володимира Висоцького і Марину Владі [3].

У 2010 році виходить друком книга «Аритмія почуттів» («Arytmia uczuć»), співавтором якої є Дорота Веллман. Уперше письменник розповідає про себе, ділиться з читачами своїми сокровенними думками про життя, любов і літературу. Відповідаючи на гострі, іноді провокаційні питання популярної польської журналістки Дороти Веллман, ведучої цілого ряду телепередач, ток-шоу, продюсера теле- і радіопередач, знавець жінок, чоловік-фемініст, як називає себе сам Я. Вишневський, розкриває перед читачами власні таємниці і секрети творчої кухні, ділиться своїми печалюми, надіями, мріями, розповідає про час, проведений в Нью-Йорку, причини, що спонукали його переїхати у Франкфурт-на-Майні, про улюблені ресторани, музику, розваги, людей, що вплинули на формування його світогляду.

А до книги Я. Вишневського «Самотність в любові» («Samotność w miłości»; 2010 р.) увійшли висловлювання і думки не лише самого автора, але і його героїв, чоловіків і жінок, закоханих і самотніх, вірян і атеїстів, взяті з його книг і статей [2].

У 2011 році з'явилася книга «Нездоланне бажання близькості» («Zbliżenia»). У своєму новому творі Я. Вишневський пише про те, як всюди – від Москви до острова Бора - Бора – чоловіки і жінки мріють про любов і близькість. Розповідаючи свої історії, письменник переконаний: прагнення щастя не залежить від місця проживання, соціального положення і кольору шкіри.

Я. Вишневський спільно з Іраде Вовненко видає роман «Любов і інші дисонанси» («Miłość oraz inne dysonanse»; 2011 р.). На тлі сучасних Москви і Берліна зображено любов двох різних людей. Невдалий музикант і актриса, що не відбулася, відчули себе в тотальній самотності, знаходять один одного, незважаючи на усі дисонанси і складнощі життя [1].

У 2012 році письменник пише збірку оповідань «Приплив крові» («Ukrwienia»). Януш Вишневський вивчає любов як живий організм – поміщаючи її в різні життєві ситуації, змінюючи місце, час і характери. Він проводить досліди, намагаючись знайти відповідь на споконвічне питання: що є Любов і чи можна управляти цим потужним стихійним почуттям? Але всякий раз вона обертається до людини новою гранню, вислизає і обдурює, залишаючись загадковою й незбагненою як саме життя, биття пульсу і приплив крові [3].

Митець 2013 року пише глибоко особисте оповідання про пережите і відчуте – «На фейсбуці з сином» («Na fejsie z moim synem»). Це гірке і водночас прекрасне одкровення про внутрішній світ людини із змученою сумнівами душею – про життя і кохання, несправедливий світ у якому чуттєве завжди пов'язане із стражданням. Роман написаний від імені матері письменника.

У цьому ж році письменник творить збірку есе «Сцени з подружнього життя» («Sceny z życia za ścianą») – про любов і секс, про їх місце в житті чоловіка й жінки.

У черговий раз автор роздумує над тим, у який спосіб між двома людьми виникає ні з чим не зрівнянне відчуття фізичної і духовної близькості.

На нашу думку, саме у надзвичайній відвертості криється особливість творчої манери Я. Вишневецького. Надто багато особистого і сокровенного відкривається читачеві, котрий стає випадковим свідком чись історії. І чим вона правдоподібніша, тим легше з нею ідентифікуватися.

За словами автора, він передусім вчений, доктор інформатики і доктор хімічних наук. Письменник – це та людина, чие життя безпосередньо пов'язане з літературною працею, якій присвячене усе або велика частина життя. Себе Я. Вишневецький вважає автором, а не письменником, оскільки він не «професійний вигадник», і не має літературної освіти. В одному з інтерв'ю польському журналістові Я. Вишневецький зазначив, що розривається між наукою – своєю дружиною, і коханкою – літературою. Окрім художніх творів, він автор наукових книг. Не дивно, що герої творів Я. Вишневецького обговорюють у своїх бесідах теми, які хвилюють і їх творця, виражають ті ж думки, мають ті ж звички [2].

Отже, творчість Я. Вишневецького у сучасній європейській романістиці – не пересічне явище, адже її характеризує тематичне багатство, виявлене у зверненні як до традиційних для літератури тем, так і до питань інспірованих сучасністю. Польський письменник – чудовий знавець людської психології загалом та жіночої зокрема. Саме глибокий психологізм та орієнтація на дослідження людської душевної організації притаманні творчості одного з найпопулярніших письменників сучасної польської літератури Я. Вишневецького. Автор, котрий не має філологічної освіти, майстерно описує світ почуттів, концентруючи увагу на концепті «жінка». Саме жіночі образи створюють центр змістової структури романів, оповідань, новел письменника, у яких відверто говориться про те, що робить дружину, матір, сестру, доньку, коханку щасливими, а що, навпаки, руйнує їхні серця і душі, забирає бажання жити.

Література

1. Spotkanie z autorem bestsellerowych powieści Januszem L. Wiśniewskim. Biuletyn Informacji Bibliotecznych i Kulturalnych. 2012. URL: http://www.wimbp.lodz.pl/wimbp/pliki/bibik/bibik_61/bibik_61.pdf (дата звернення: 25.09.2013).
2. Галаур С. Письменник Януш Леон Вишневецький: «Якби не було нещасливого кохання – не було б і літератури». Урядовий кур'єр. 2012. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/pismennik-yanush-leon-vishnevskij-yakbi-ne-bulo-ne/> (дата звернення: 27.09.2020).
3. Написание текстов. Своим опытом делится Януш Вишневецкий. Knigacheet.ru. 2012. URL: <http://knigacheet.ru/wisniewski-napisanie-text/> (дата звернення: 25.09.2013).
4. Януш Леон Вишневецкий и его творчество. 2010. URL: <http://ru-wisniewski.livejournal.com> (дата звернення: 27.09.2020).
5. Лисина А. Жена и любовница Януша Вишневецкого. Суббота. 2011. URL: <http://old.subbota.com/2011/04/27/li008.html> (дата звернення: 15.09.2012).
6. Pietrzak P. Powieść nowoczesna i dylematy współczesnej nauki o literaturze. Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2007. 257 c.
7. Myrdzik B. Karwatowska M. Relacje między kulturą wysoką i popularną w literaturze, języku i edukacji. Lublin: Wydawn.Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2005. 440 c.

References

1. Spotkanie z autorem bestsellerowych powieści Januszem L. Wiśniewskim. Biuletyn Informacji Bibliotecznych i Kulturalnych. 2012. URL: http://www.wimbp.lodz.pl/wimbp/pliki/bibik/bibik_61/bibik_61.pdf (дата звернення: 25.09.2013).
2. Ghalaur S. Pysjmennyk Janush Leon Vyshnevskij: «Jakby ne bulo neshhaslyvogho kokhannja – ne bulo b i literatury». Urjadovyy kur'jer. 2012. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/pismennik-yanush-leon-vishnevskij-yakbi-ne-bulo-ne/> (дата звернення: 27.09.2020).
3. Napisanie tekstov. Svoim opytom delitsja Janush Vishnevskij. Knigacheet.ru. 2012. URL: <http://knigacheet.ru/wisniewski-napisanie-text/> (дата звернення: 25.09.2013).
4. Janush Leon Vishnevskij i ego tvorcestvo. 2010. URL: <http://ru-wisniewski.livejournal.com> (дата звернення: 27.09.2020).
5. Lisina A. Zhena i ljubovnica Janusha Vishnevskogo. Subbota. 2011. URL: <http://old.subbota.com/2011/04/27/li008.html> (дата звернення: 15.09.2012).
6. Pietrzak P. Powieść nowoczesna i dylematy współczesnej nauki o literaturze. Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2007. 257 c.
7. Myrdzik B. Karwatowska M. Relacje między kulturą wysoką i popularną w literaturze, języku i edukacji. Lublin: Wydawn.Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2005. 440 c.

Надійшла / Paper received: 28.09.2020

Надрукована / Paper Printed : 02.11.2020